

2012 októberében harmincadik alkalommal került sor az MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet (MKIK GVI) vállalati konjunktúra-vizsgálatára, amely több mint 14.000 cég megkeresésével készül minden évben áprilisban és októberben, a területi kamarák közreműködésével. Magyarországon ez a legkiterjedtebb, legtöbb céget felmérő vállalati konjunktúravizsgálat. A kutatás része a Eurochambres mintegy 14 millió vállalkozásra kiterjedő európai konjunktúravizsgálatának. Ez év októberében a megkeresett vállalkozások közül 3182 cégnél töltötték ki kérdőívünket – vizsgálatunk ennyi vállalati vezető válaszain alapul.

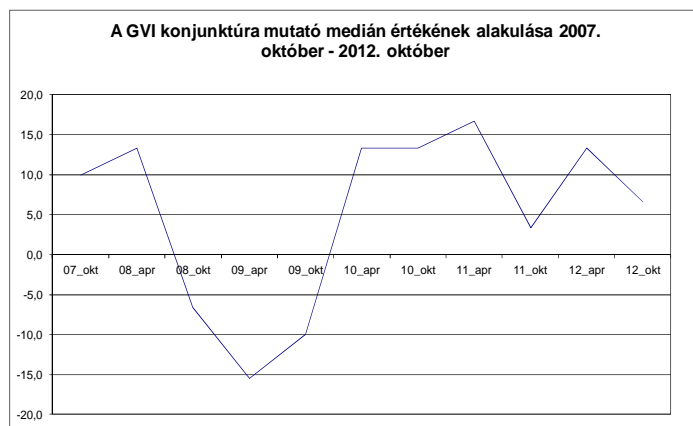
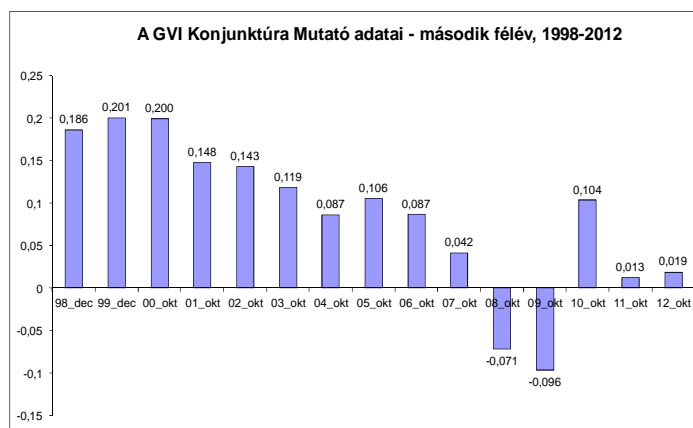
Az eredmények a magyar vállalatok romló üzleti kilátásairól és e várakozásokat övező magas bizonytalansági szintről tájékoztatnak. A vállalatok várakozásai alapján stagnálás, illetve romló üzleti klíma várható 2012 végén, 2013 elején a magyar gazdaságban. Bár a GVI Konjunktúra Mutatója a pozitív tartományban maradt, értéke az áprilisi +8,7 pontról 1,9 pontra csökkent. A GVI Bizonytalansági Mutatójának értéke nem változott jelentősen április óta, továbbra is magas szinten áll.

A gazdasági válság által erőteljesen érintett szektorokban, különösen az építőiparban továbbra is erőteljesen érzékelhető a gazdasági válság hatása. Ebben a szektorban még egyáltalán nem láthatóak a kilábalás jelei.

A 2012. októberi adathoz tartozó tanúsága szerint Magyarországon romlott az üzleti bizalom: a vállalati várakozások áprilisi fellendülése után újra pesszimistábbakká váltak a cégek. A GVI Konjunktúra Mutató az áprilisi 8,7 pontról 6,8 pontos csökkenést követően 1,9 pontra süllyedt. Ha az adatokat az egyes évek októberi szintjeihez hasonlítjuk, akkor ez a negyedik legalacsonyabb érték a vizsgálat kezdete (1998) óta. Az eredmények tehát egyértelmű negatív fordulópontról tanúskodnak, miközben az üzleti helyzet megítélésével és a várakozásokkal kapcsolatos bizonytalanság továbbra is elég jelentős. A konjunktúramutató medián értékében is csökkenés látszik az elmúlt félévhez viszonyítva, a korábbi +13,3 pontos érték októberre + 6,7 pontra csökkent. Az adatok ezek után nyilvánvalóan megerősítik azt a megfigyelést, hogy a magyar gazdaság válságból való kilábalása – amely 2009 októberében vette kezdetét – 2011 áprilisát követően leállt.

A GVI Bizonytalansági Mutató értéke nem változott jelentősen az áprilisi vizsgálat eredményeihez képest: továbbra is a magasnak mondható, 45 pontos szinten áll. Ez pedig arra utal, hogy a magyar gazdaságban továbbra is nagyon megosztott a vállalatvezetők véleménye: vannak cégek, amelyek üzleti kilátásaik javulására számítanak, de sokan üzleti helyzetük további rosszabbodását valószínűsítik. Vagyis az üzleti szférán belül továbbra sem egyértelmű, vagy egyöntetű az eddigi tendenciák megítélése és tartós tendenciaként való értelmezése.

Emellett meg kell állapítani azt is, hogy több részmutatónál továbbra is megfigyelhető a gazdasági válság hatása, különösen a válság által erőteljesen érintett szektorokban, így az építőiparban is. Idén októberre ugyan megnőtt az építőipar kapacitáskihasználtsága 71,1%-ra (64,4%-ról), de ebben szezonális hatások is szerepet játszanak: a tavaly októberi érték 70,7% volt. Alig mozdult el azonban az értékesítés volumenének alakulását jelző mutató értéke: -3,4

pontról -4,1 pontra változott, ami az építőipar mélyrepülésének folytatódását jelzi.

Kedvezőtlen jel továbbá, hogy a jelenlegi jövedelmezőség mutatója, miután a tavaly októberi -15,8-as értékről lecsökkent egészen -35,7 pontig idén áprilisban, csak -30 pontig tudott visszaemelkedni őszre. Az adatok jól jelzik a magyar építőipar mély válságát, és azt, hogy ebben a szektorban további csökkenés várható. Az építőiparban a konjunktúramutató értéke az utóbbi egy évben tapasztalt rendkívül alacsony szinthez képest is jelentősen visszaesett, 12,5 ponttal megdöntve az idén tavasszal mért minimumát: -33,3 pont.

A jelenlegi és a várható üzleti helyzet mutatóinak összevetése alapján a magyar vállalkozások kilátásai stagnáló helyzetet vetítenek elő, ugyanakkor a romló üzleti klímától sem állnak távol.

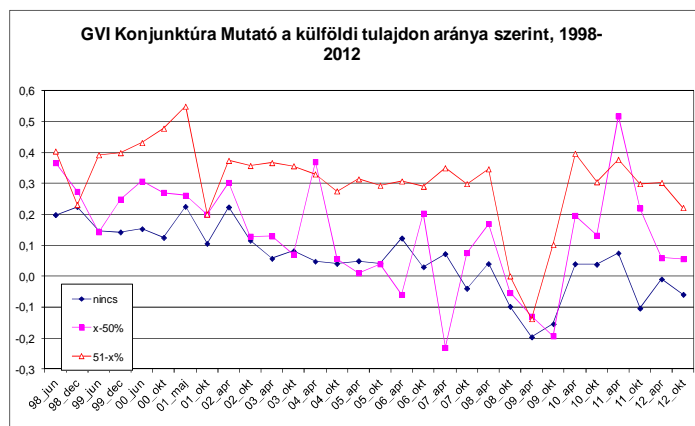
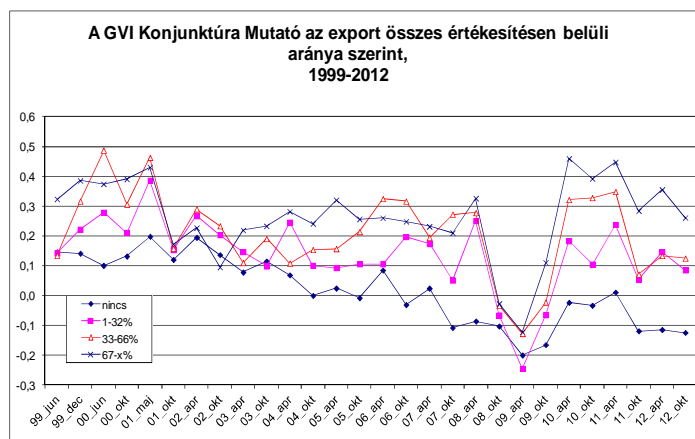
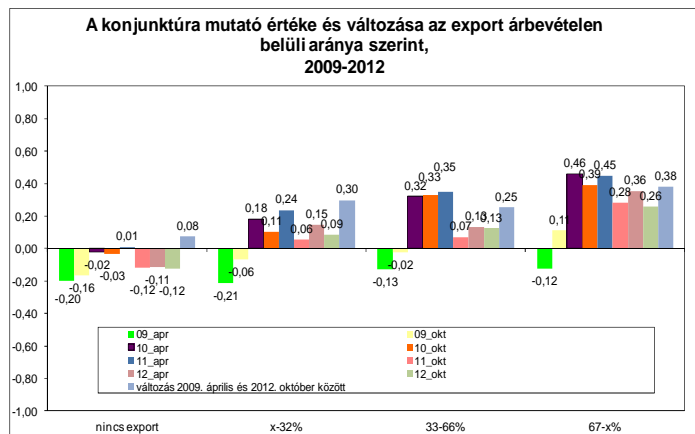
Az októberi felvétel eredményei szerint tehát a GVI Konjunktúra Mutató értéke csökkent, de még pozitív tartományban van. A várható gépberuházások szintje és az előre jelzett építési beruházási aktivitás mértéke is csökkent. A várható munkaerő-kereslet mutatója ismét negatív tartományba került.

A cégek tulajdonosi összetétele szerint mind a külföldi tulajdonban, mind a magyar tulajdonban levő cégek körében csökkent a GVI Konjunktúra Mutató értéke, viszont a többségében magyar, de részben külföldi tulajdonú vállalatok esetében annak stagnálásáról beszélhetünk.

A vállalatnagyság szerint minden vállalatcsoportnál csökkenés figyelhető meg. A legrosszabb helyzetről továbbra is a mikro-vállalkozások vezetői számoltak be. A nagy cégeknél 23 pontról 17 pontra, a közepes cégeknél 11 pontról ismét 3 pontra, míg a kis (10-49 főt foglalkoztató) cégeknél -6 pontról -13 pontra süllyedt a konjunktúramutató értéke, a mikro-cégek körében -35 pontos szint körül alakul a mutató értéke.

Az exportaktivitás szerint csoportosítva a cégeket szintén egyöntetű a kép: minden vállalatcsoportra a csökkenés a jellemző. Ez különböző szintekről és különböző mértékben valósul meg: leginkább az exportpiacokra és belföldre is termelő cégek kilátásai romlottak, míg legkevésbé a kizárólag magyar piacra termelőké. Emellett továbbra is jellemző, hogy minél nagyobb arányban exportál egy cég, annál kedvezőbb konjunkturális kilátásokkal rendelkezik.

Az exportaktivitást figyelembe véve megállapítható, hogy a kizárólag belpiacokra termelő cégek és az összes értékesítésen belül 33-66%-os export-részaránnyal jellemezhető vállalatok körében közel változatlan szinten maradt a GVI Konjunktúra Mutató, míg a többi kategóriában csökkent. Ez a visszaesés a túlnyomórészt exportáló cégek körében hasonló nagyságrendű, mint a kevesebb, mint egyharmad részben külföldre termelő vállalkozások

esetében. Az elmúlt fél év változásai következtében már nem jelenthető ki teljes bizonyossággal, hogy minél nagyobb arányban exportál egy cég, annál kedvezőbb konjunkturális kilátásokkal rendelkezik.

Gazdasági ágak szerint októberben is az iparban a legmagasabb a konjunktúramutató értéke. Az építőipar továbbra is válságos és romló helyzet jellemzi. A kereskedelmi cégeknél a mutató 1 pontra nőtt, azonban az egyéb szolgáltató szektorban -4 pontról -8 pontra való elmozdulás látható.

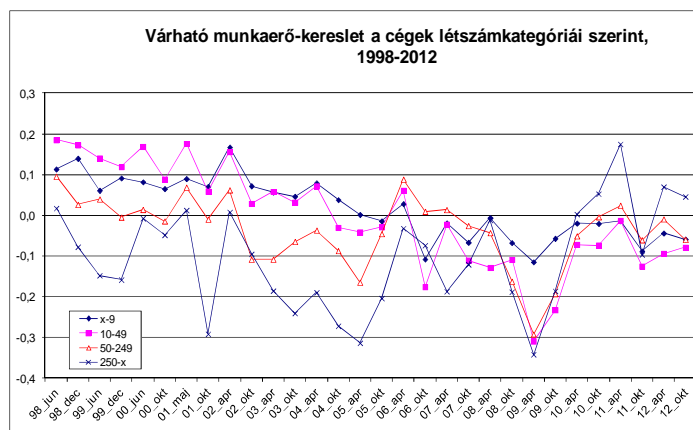
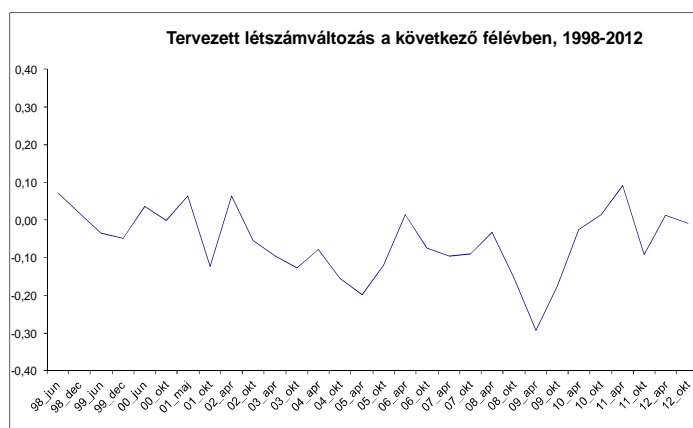
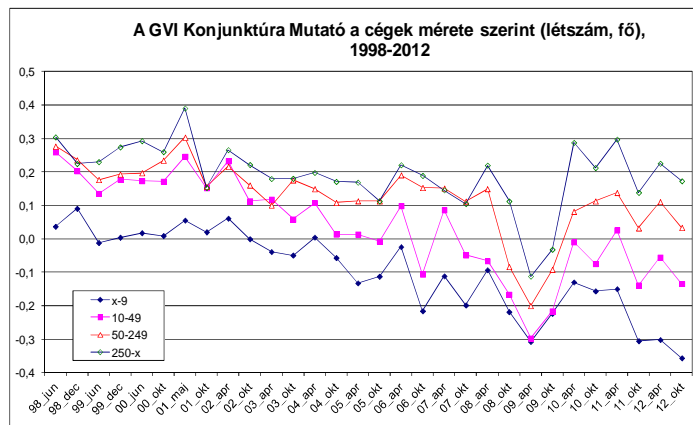
Beruházások

Negatív jel, hogy a vállalkozások több mint egyharmada nem tervez gépberuházást a következő fél évben, míg ez az arány 25% körül alakult 2010 óta. Várhatóan tehát csökken a gépberuházási aktivitás szintje, habár az elmúlt hat hónapban már elérte a válság előtti szintet. Az építési beruházások várható szintjére vonatkozó mutató szintén csökkent április óta. Úgy tűnik, a cégek továbbra is kívánnak, és jellemzően nem mernek fejlesztésekbe fogni. A gépberuházási aktivitás csökkenése jellemző a tisztán hazai és a döntően külföldi tulajdonú cégekre is, míg a hazai többségi tulajdonban álló vállalatoknál növekedés figyelhető meg e tekintetben.

Munkaerő-kereslet

Az októberi felvétel adatai arra mutatnak, hogy a versenyszektorba tartozó cégek várható munkaerő-keresletében kisebb csökkenés várható a következő fél évben. A felvételek és elbocsátások előfordulásának különbségét jelző egyenlegmutató a korábbi 1%-ról -1%-ra csökkent úgy, hogy a cégek 18%-a tervez elbocsátást, 66%-uk nem változtat a foglalkoztatottak számán, és 17%-uk tervez munkaerő-felvételt. (Fél évvel ezelőtt ezek az arányok rendre 15%, 69% és 16% voltak).

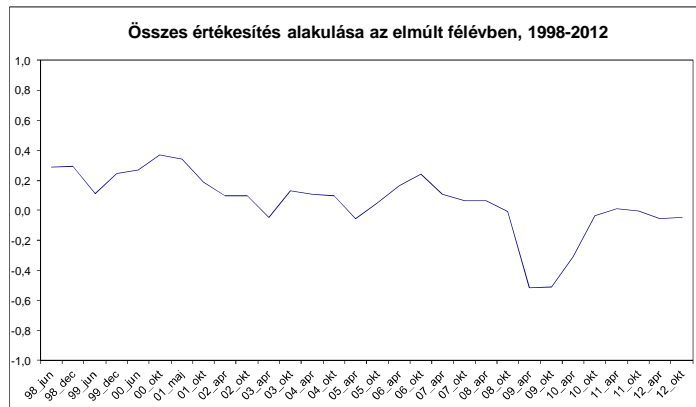
A foglalkoztatottak számának növelése továbbra is inkább az iparvállalatokra jellemző (23%), míg az építőiparban működő cégek kívánják legkevésbé növelni foglalkoztatottaik számát (6%). Az ipari cégek 16%-a tervez további elbocsátást októberi adataink szerint, míg az építőipari cégek körében 27% ez az arány. Leginkább a nagy cégek, a döntően exportálók és a döntően külföldi tulajdonban lévők terveznek létszámbővítést (23%, 27% és 22%). Az utóbbiak munkaerő-kereslete az egy éve mért nagymértékű szűkülés után ismét a bővülés irányába fordult. Ezzel együtt a különböző nagyságú cégek között egyöntetűen a munkaerő-kereslet visszaszorulása jellemző, kivéve a kisvállalkozások körét.

Forgalom, kapacitáskihasználás

A kapacitáskihasználás átlagos szintje emelkedett április óta, most 77%-os szinten áll. Továbbra is a nagyvállalatoknál, az iparban tevékenykedőknél, a döntően külföldi tulajdonban lévő cégeknél, valamint a döntően exportálóknál a legmagasabb a kapacitások kihasználtsága (81%, 79%, 82%, 82%). A legalacsonyabb az építőiparban, a mikro cégeknél, a kizárólag belföldre termelőknél és a tisztán magyar tulajdonban lévő cégeknél (71%, 60%, 73% és 74%).

Az elmúlt félévben az összes értékesítés alakulásában a tavaly októbertől megfigyelhető gyengülő tendencia, illetve stagnálás folytatódott, az áprilisban mért szinthez képest minimális javulás mérhető (-4 pont). Ez azt is jelenti, hogy a növekvő értékesítési volumennel rendelkező cégek aránya kisebb a továbbra is csökkenést elszenvedőkénél (29% és 33%). Az elmúlt egy év adatai összességében tehát a vállalkozások üzleti helyzetében fontos szerepet játszó komponens változatlan – stagnálást mutató – szintjét jelzik.

Makrogazdasági tendenciák: Darvas Zsolt „The Euro crisis – ten roots but fewer solutions” című írásának ismertetése

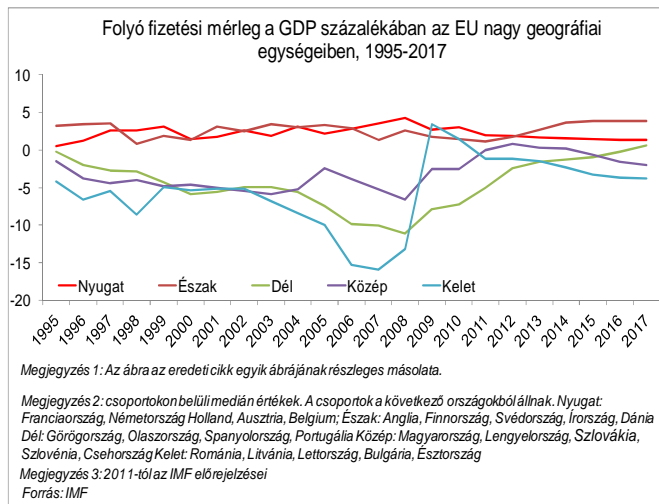
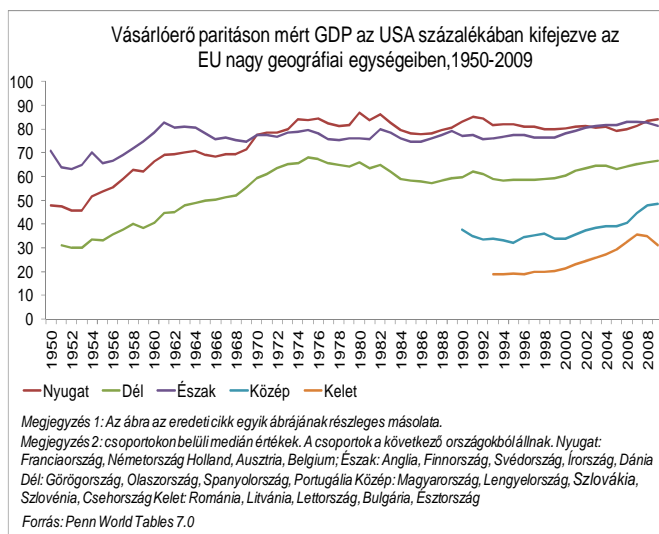
Darvas Zsolt, a brüsszeli székhelyű Bruegel Institute kutatója idén októberben megjelent írásában 10 pontban gyűjti össze az euróválság okait, a helyzetet nehezítő tényezőket. Emellett áttekintést kapunk a következményekről, az eddigi megoldási ötletekről és a kilábalás szempontjából elsődleges jelentőségű tényezőkről. Az alábbiakban ezt az írást foglaljuk össze röviden.

A szerző tíz pontban gyűjti össze az euróválság forrásait¹:

1. A Stabilitási és Növekedési Paktum szabályokban rögzített kritériumai nem bizonyultak alkalmasnak a fiskális szigor megőrzésére.
2. A magánszférából származó sebezhetőség figyelmen kívül hagyása.
3. Nincs hatékony eszköz a strukturális kiigazítások elősegítésére. Sok a negatív példa, amely országoknak nem sikerül fenntarthatóvá tenniük strukturális egyenlegüket és igen kevés a jó példa.
4. Válság-kezelési mechanizmus hiánya. Nincs kialakult eljárás az euróövezeti államok szuverén adósságválságának kezelésére. Emellett a kisebb problémák kezelésére alkalmas mechanizmusokról már született megállapodás.
5. A bankszektor és a kormányzati szektor kölcsönös függősége. Mivel a tagállamok kormányzati adóssága jórészt az adott tagállam bankszektorának kezében van, a bankszektor és a kormányzati szektor közül akármelyik kerül nehéz helyzetbe, a másikat is magával sodorja.
6. Az tagállamok kölcsönös függősége. Az előbbihez hasonlóan más országok bankjai és kormányzatai is erősen érintettek lennének egy-egy nagyobb euróövezeti ország kormányzatának fizetéseképtelenné válása esetén.
7. Az Európai Központi Banknak nincs utolsó mentőszár szerepe, vagyis nem vásárolhat úgy államadósságot, mint pl. az Egyesült Államokbeli Fed. Ennek a szerepnek a pótlására már részben megoldást kínál a Kötvénypiaci Program.

¹ A tanulmány eredeti, angol nyelvű szövege elérhető a Bruegel Institute honlapján:

<http://www.bruegel.org/download/parent/755-the-euro-crisis-ten-roots-but-fewer-solutions/file/1621-the-euro-crisis-ten-roots-but-fewer-solutions/>

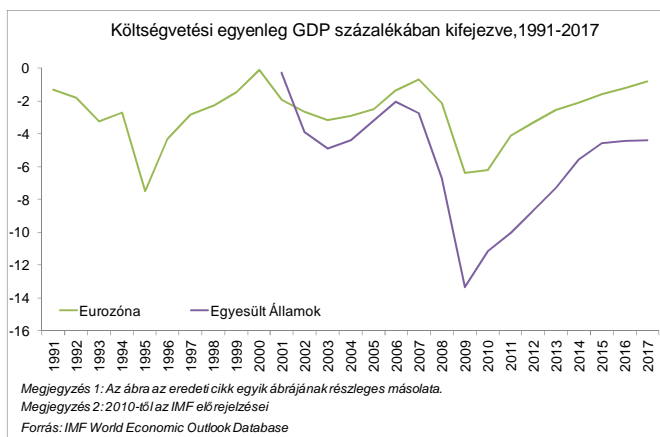
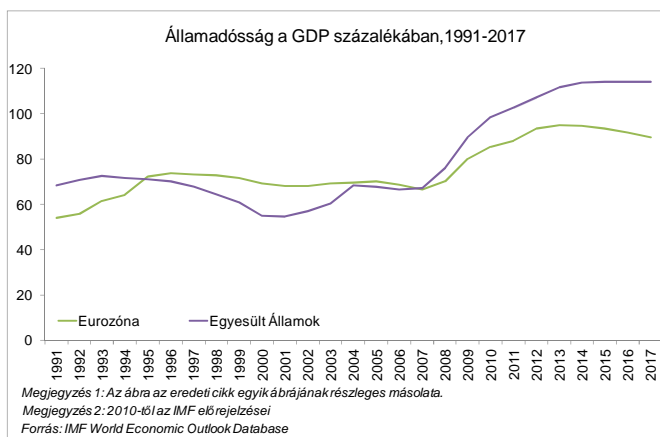
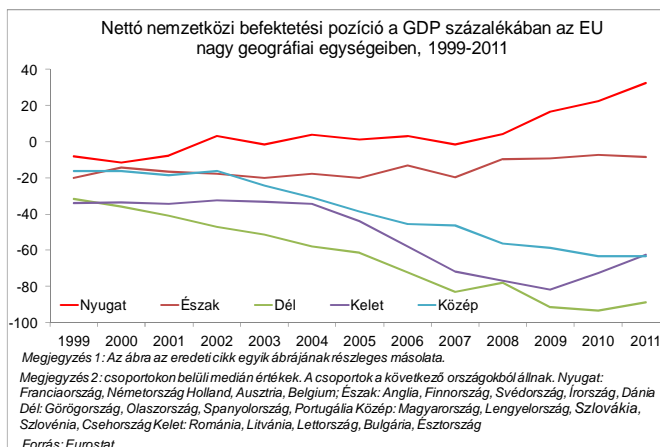
8. Negatív visszacsatolás. A gyengébben teljesítő déli államokban a költségvetés egyensúlyban tartása terheli és gyengíti a gazdaságot, ami miatt még nehezebb egyensúlyban tartani a költségvetést. Az egyébként erős gazdaságú és jobban teljesítő államokban az euróválság fenyegetése teszi kockázatosabbá a beruházást.
9. Közös fiskális politika hiánya. Nincs ezért felelős szerv, a sok decentralizált költségvetés eredménye pedig aligha optimális a teljes euróövezet szempontjából.
10. Közös kormányzati és demokratikus deficit: mivel a döntéshozók nem tudtak elégséges válaszokat adni a válság kihívásaira, sokat veszítettek hitelességükből.

Darvas szerint az eurózónából való kilépés annyira fájdalmas lenne, hogy nem érné meg semelyik tagállamnak sem. Ehelyett egy lassú, integráltabb euróövezet felé történő elmozdulást tart valószínűnek. Ezzel a forgatókönyvvel kapcsolatban fogalmaz meg döntő szerepű lépéseket, tényezőket.

Reményre ad okot, hogy a gyegébb gazdaságú, rosszabb helyzetben lévő államok közül némelyik nagy exportrátaival rendelkezik, például Spanyolország, Írország és Portugália. Ezen kívül egyes gazdasági szektorok termelékenysége szintén eléri vagy meghaladja a jobb helyzetben lévő euróövezet tagokét. Ez azért fontos, mert az euróválság alakulásának szempontjából Darvas szerint a déli államok recessziójának mélysége lesz a legmeghatározóbb tényező. Ha például ezekre a termelékenyebb szektorokra alapozva növekedést mutatnának a gyengébben teljesítő tagállamok, csökkene a fiskális konszolidáció igénye és a fent felsorolt tíz probléma közül a legtöbb láncreakció-szerűen megszűnhetne.

Forrás: Darvas Zsolt (2012): The Euro Crisis: Ten roots, but fewer solutions, in Bruegel Policy Contributions 2012/17, 2012 október

Adatforrások: IMF World Economic Outlook Database, Eurostat, Penn World Tables 7.0

Nemzetközi tendenciák

A müncheni Ifo gazdaságkutató intézet német iparra és kereskedelemre vonatkozó bizalmi indexének értéke újabb visszaesést mutatott 2012 októberében, így immár hatodik hónapja csökkenő tendenciát mutat. A jelenlegi üzleti helyzet megítélése tovább romlott, a következő fél évre vonatkozó várakozások pedig az előző havi alacsony szinten maradtak. A GVI aszinkronitási indexe szerint az Ifo üzleti bizalmi indexét a múlt havinál nagyobb bizonytalanság jellemzi. A kutatók úgy látják, a német gazdaság kilátásai egyre komorabbak.

A francia statisztikai hivatal (INSEE) októberi felméréseinek eredményei azt mutatják, hogy a francia ipari konjunktúra helyzete jelentős mértékben romlott. A vállalatvezetők véleménye alapján összeállított üzleti bizalmi index értéke 5 ponttal csökkent a szeptemberi értékhez képest. A francia gazdasági növekedés a következő hónapokban várhatóan gyenge ütemű lesz, de a pesszimizmus mérséklődött az előző hónapoz képest. Az általános kilátásokat jellemző index jelentős mértékben visszaesett és igen alacsony értéket vett fel.

Németország (Ifo)

A müncheni Ifo gazdaságkutató intézet német iparra és kereskedelemre vonatkozó bizalmi indexe ismét csökkent 2012 októberében, így immár hatodik hónapja mutat negatív tendenciát. A jelenlegi üzleti helyzet megítélése tovább romlott, a következő fél évre vonatkozó várakozások pedig az előző havi alacsony szinten maradtak. Az Ifo szakértői úgy látják, a német gazdaság kilátásai egyre komorabbak.

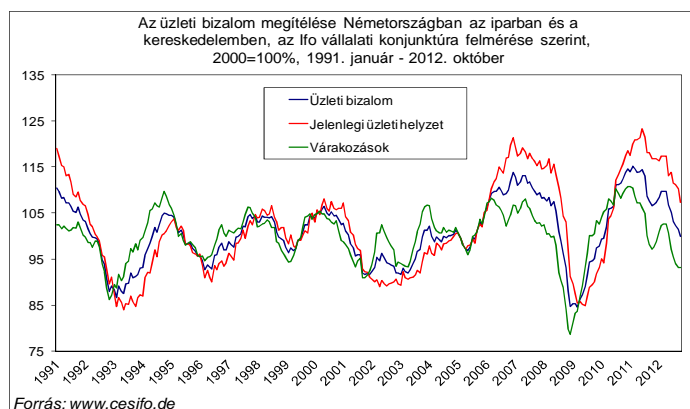
Az üzleti helyzet és a várakozások alakulása közötti rést mérő, a GVI által számított aszinkronitási index értéke nőtt októberben, tehát az üzleti bizalmi indexet nagyobb mértékű bizonytalanság jellemzi, mint a megelőző hónapban.

Az ipari vállalkozások körében a bizalmi index elmúlt havi csökkenő tendenciája tovább folytatódott. A jelenlegi üzleti helyzet megítélése jelentősen romlott és elérte hosszú távú átlagos értékét. A következő hat hónapra vonatkozó kilátások enyhén javultak – hat hónap óta első ízben. Az ipari vállalkozók úgy látják, kapacitás-kihasználtsági rátájuk jóval alacsonyabb, mint az előző negyedévben volt – a csökkenés immár a harmadik egymást követő negyedévre jellemző.

A kis- és nagykereskedelem területén az elmúlt havi növekedés után csökkent az üzleti bizalom szintje. A megkérdezett kiskereskedők sokkal kedvezőbb jelenlegi üzleti helyzetéről számoltak be, mint szeptemberben, a rövid távú üzleti kilátásaik azonban jóval nagyobb mértékben romlottak. A megkérdezett nagykereskedők következő hat hónapra vonatkozó kilátásai enyhén javultak, jelenlegi üzleti helyzetükkel azonban sokkal kevésbé elégedettek, mint a megelőző hónapban.

Az üzleti bizalmi index az építőipar területén újfent csökkent. Bár a megkérdezett építőipari vállalkozók körében mérséklődött a fél éves várakozásokra jellemző pesszimizmus, a jelenlegi üzleti helyzet megítélése erőteljes romlást mutat.

Forrás: Ifo (<http://www.cesifo-group.de>)

Forrás: www.cesifo.de

Forrás: saját számítás a <http://www.cesifo.de> adatok alapján

Forrás: saját számítás a <http://www.cesifo.de> adatok alapján

Franciaország (INSEE)

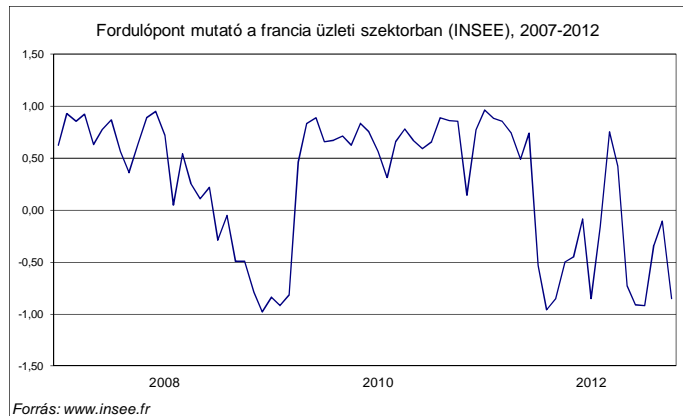
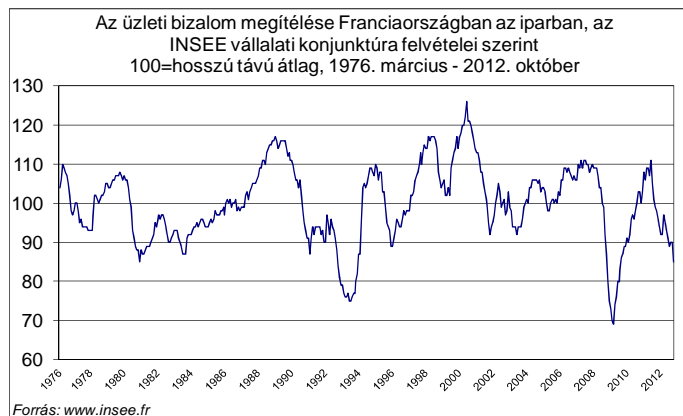
A francia statisztikai hivatal (INSEE) felmérése alapján az októberben megkérdezett vállalatvezetők véleménye szerint a francia ipari konjunktúra helyzete jelentősen romlott. Az INSEE üzleti bizalmi indexe 5 ponttal csökkent a szeptemberi értékhez képest.

A gazdasági fordulópontra mutatója továbbra is a kedvezőtlen konjunkturális helyzetet jelző zónában van.

Az ipari vállalatok vezetői elmúlt időszak kibocsátásukat továbbra is igen gyengének látják: az egyenlegmutató igen alacsony szintű. A késztermék-készletek volumene a vállalatvezetők megítélése szerint növekedett és elérte hosszú távú átlagos értékét. A teljes és a külföldi rendelésállomány mutatója csökkent és igen alacsony szintű maradt.

A francia gazdasági növekedés a következő hónapokban várhatóan gyenge ütemű lesz a vállalatvezetők egyéni üzletmenetre vonatkozó prognózisa szerint (mely a következő hónapok üzleti kilátásait összegzi), de a pesszimizmus mérséklődött az előző hónaphoz képest. Az általános kilátásokat jellemző index – mely a válaszadók ipari aktivitásra vonatkozó véleményét összegezve tükrözi – októberben újfent jelentős mértékben visszaesett a megelőző havi értékéhez képest, és igen alacsony értéket vett fel.

Forrás: INSEE (<http://www.insee.fr>)

Írták: Makó Ágnes (elemző, GVI)

E-mail: agnes.mako@gvi.hu

Nyíró Zsanna (gyakornok, GVI)

Türei Gergely (gyakornok, GVI)

Publikáció esetén kérjük, hogy elemzésünkre az alábbiak szerint hivatkozzon:

MKIK GVI: Gazdasági Havi Tájékoztató,

2012 / november, Budapest,

2012-12-16